

ÇANAKKALE ve YEMEN CEPHESİNİN TÜRKÜLERE YANSIMASI

Prof. Dr. Feyzan Göher Vural*

Doç. Dr. Timur Vural**

Özet

Savaşlar, siyasî ve askerî hususiyetlerine ilaveten, psikolojik ve sosyolojik sonuçları nedeniyle de toplumlar üzerinde büyük etkilere sahip olabilirler. I. Dünya Savaşı süresince Osmanlı Devleti'nin savaştığı cepheler arasında yer alan Çanakkale ve Yemen'de yaşananlar, sanatların belki de en toplumsal olanı “müziğe” de yansımıştır. Toplumsal olaylardan en çabuk etkilenen ve yaşananları bir ayna gibi yansıtan müzik eserleri içinde Çanakkale Savaşı ve Yemen Savaşı konulu olanlar dikkat çeker.

Birinci Dünya Savaşı sırasında 1915-1916 yıllarında Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında gerçekleşen Çanakkale Savaşı, Türklerin ve Anzakların türkü ve şarkılarına konu olmuş; müzik eserleri propaganda ve cesaretlendirme aracı olarak kullanılmış; özlem, acı, anı kokan duygulara ev sahipliği yapmıştır. Yemen ise yerel kabilelerin ayaklanmaları ve sömürgeci ülkelerin işgal girişimleri nedenleriyle Osmanlı Devleti için sorunlu topraklardan olmuştur. Anadolu'dan çok sayıda asker buraya sevk edilmiş, pek çoğu mezarları bile belli olmadan Yemen topraklarında can vermiş, türkülerde de değinildiği gibi giden geri gelmemiştir. Geçmiş savaşlarla dolu olan Türk milletinin acıları, umutları, sevinçleri türkülerle dile gelir. Bu nedenle türküler, buram buram duygu kokar. Ancak bu durum, Yemen türkülerinde daha da dokunaklıdır. “*Bura Türk kabri gibi, gel bir bak*” diye inleyen Yemen türkülerini, türkü külliyyatımızda özel bir yere sahiptir.

Betimsel karakterli bu çalışmada, I. Dünya Savaşı esnasında gerçekleşen Çanakkale ve Yemen Cephelerinin müzikal eserlere nasıl yansıdığı, bu savaşları konu alan türkü ve şarkılar, öne çıkartılan motifler ve dikkat çeken diğer sonuçlar sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: I. Dünya Savaşı, Çanakkale Cephesi, Yemen Cephesi, Kültürel Müzikoloji.

THE REFLECTIONS OF ÇANAKKALE (GALLIPOLI) AND YEMEN WAR TO THE TURKISH FOLK SONGS

Wars, in addition to their political and military consequences, can have great influence on societies due to their psychological and sociological consequences. Çanakkale and Yemen, which were among the fronts fought by the Ottoman Empire during World War I, were also reflected in musical works. Music is the kind of art that is most affected by social events and reflects the events as a mirror. Among the Turkish folk songs, about Çanakkale and Yemen War attract attention.

The Gallipoli Campaign of 1915-16, also known as the Battle of Gallipoli or the Dardanelles Campaign took place between the Ottoman Empire and the Allies. This war has been the subject of Turks folk songs and Anzacs songs which include longing, pain, memories. Yemen was one of the problematic areas for the Ottoman Empire due to the

* Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi TMDK

** Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi TMDK

rebellion of the local tribes and the attempts of the colonialist countries to invade. Many soldiers from Anatolia were shipped here, many of them died in Yemen, even without their graves. The pain, hopes and joys of the Turkish nation, whose past is full of wars, are expressed in folk songs. This is even more emotional in folk songs on Yemen: "This land is like a Turkish cemetery, come and see". Yemen songs have a special place in Turkish folk songs repertory.

In this descriptive study, Turkish folk songs about Çanakkale and Yemen Wars, themes of these songs and other prominent and remarkable results are presented.

KeyWords: World War I, Gallipoli War, Yemen War, Cultural Musicology.

Giriş

Savaşlar, siyasî ve askerî hususiyetlerine ilaveten, psikolojik ve sosyolojik sonuçları nedeniyle de toplumlar üzerinde büyük etkilere sahip olabilirler. I. Dünya Savaşı süresince Osmanlı Devleti'nin savaştığı cepheler arasında yer alan Çanakkale ve Yemen'de yaşananlar, sanatların belki de en toplumsal olanı "müziğe" de yansımıştır. Toplumsal olaylardan en çabuk etkilenen ve yaşananları bir ayna gibi yansıtan müzik eserleri içinde Çanakkale Savaşı ve Yemen Savaşı konulu olanlar dikkat çeker.

Betimsel karakterli bu çalışmada, I. Dünya Savaşı esnasında gerçekleşen Çanakkale ve Yemen Cephelerinin müzikal eserlere nasıl yansıdığı, bu savaşları konu alan türkü ve şarkılar, öne çıkartılan motifler ve dikkat çeken diğer sonuçlar sunulmuştur.

Çanakkale Savaşının Türkülere Yansıması

Birinci Dünya Savaşı sırasında 1915-1916 yıllarında Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında gerçekleşen Çanakkale Savaşı, Türkler için tarihin şehit kanlarıyla yazıldığı büyük bir zafer olarak mili bilincimizde yaşamaktadır. Bunu en iyi taşıyan unsurların başında da Çanakkale Türküleri gelir.

Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı'na girme konusunda son derece isteksiz olsa da kaçınılmaz şekilde bu savaşa dâhil olmuştur (Ortaylı 2015: 19). Birinci Dünya Savaşı için personel seferberlik kaynaklarının yetersiz olduğunun anlaşılması üzerine, 27 Mayıs 1915 tarihli bir irade ile Mükellefiyet-i Askeriye Kanunu'nda değişiklik yapılarak, onuncu sınıf öğrencileri de dâhil olmak üzere, eli silah tutan herkes askere çağırılmıştır (Arslan 2015: 229). Söz konusu kanun değişikliği ile 1315 (1897) doğumlulardan bile bedenleri gelişmiş, harbe elverişli ve silah kullanmaya kabiliyetli olanların, kıtalara sevk edilmek üzere askerlik şubelerine teslim olmalarına karar verilmiştir (Şahin 2015:90). 1315'lilerin askere alınması ile

yapılan bu değişiklik, meşhur “Hey Onbeşli Onbeşli” türküsünün yakılma nedenidir (Çolak 2009: s.29).

*“Hey on beşli on beşli,
Tokat yolları taşlı,
On beşliler gidiyor,
Kızların gözü yaşlı”* (Türk Halk Müziği... 2010: 48).

Henüz 1897 doğumlular bile askere sel gibi gidiyor, gelenler gazi olarak dönüyor; büyük çoğunluk ise şehit oluyordu (Güven 2009: 340). Bu, dünya tarihinde eşine benzerine kolay kolay rastlanamayacak trajik ancak destansı bir savaşın işaretiydi.

“Mehmed Çavuş” adlı hikâyede, Anadolu’nun birçok köyünde yaşanan bir uğurlama sahnesi şöyle tasvir edilir: “...Ertesi sabah erkenden askere gidecek delikanlılar köşe başında toplanmışlardı. Güneş henüz ilk kızılıkları ile ortalığı yaldızlarken, davul zurna “Ey gaziler!” türküsünü çalmağa başlamış, ihtiyarların elleri öpüldükten sonra kabile yola çıkmıştı. Mehmed Çavuş en önde asker adımlarıyla ilerliyor ve taa uzakta bir kaya üstünde nişanlısını gözleriyle takip eden Binnaz’a mendilini sallayarak türküye iştirak ediyordu: ‘Kal selâmet nazlı yârim...’ (Çakır 2015: 399; Vural ve Vural, 2017: 2).

Çanakkale Savaşı denildiğinde, ilk akla gelen türkü şüphesiz “Çanakkale Türküsü”dür: “Çanakkale içinde vurdular beni, Ölmeden mezara koydular beni” (Uğurlu 2009: 670). Bu türkünün yazılış zamanı net değildir. Mahmut Ragıp Gazimihal (Kösemihal), bu türkünün Çanakkale Savaşı’ndan daha önce yazıldığını, savaşla birlikte yeniden hatırlanıp, savaşa uygun mısralar eklendiğini belirtir (Kösemihal 1984:24). Eser, malum olduğu üzere dramatik bir yapıya sahiptir. Ölmeden mezara girdiğini belirten asker, yok olan gençliğine hayıflanmaktadır. Eserin melodik yapısı da, sözlerdeki trajediyi destekler niteliktedir. Anonim bir eser olan bu türküye sözleri açısından yakın olan başka türküler de vardır:

Destancı Mustafa’ya ait olan eserde pek çok mısra, bilinen Çanakkale Türküsü ile aynı olmakla beraber, kimi farklılıklar da mevcuttur. Eserde kahramanlık öğeleri oldukça fazladır. Savaş sahnelerinden sık sık söz edilir. Osmanlı askerinin yiğitliği, karşı tarafın kaçıışı anlatılır. Türküde yer alan “*Düşmanlar çekilip, ümidi kesti; Sanki yağmur gibi iner mermiler; Düşman cesediyle doldu tarikler; Zabitler bir yandan asker öğütler; Hesapsız düşmanlar döküldü yere; Topçular düşmanı görüp mimliyor; Kahraman askerinin yorulmaz desti; Osmanlı askeri aslan torunu; Kahraman askerler durmaz göğüsler; Arslan askerlere değmesin nazar*” (Çakır 2003:19; Vural ve Vural, 2017: s.4) gibi mısralar, savaşın sahneleri ya da kahramanlık

vurgularını barındırmaktadır. Karşı tarafa bir gönderme de türküde işlenir: “Korkarak kaçır hemen öküzler”

Bir başka Çanakkale Türküsü ise mahalli eklentilerle farklılık gösterebilen bir yapıdadır. İki mısrası ve nakarat sözleri bilinen Çanakkale Türküsü ile aynıdır:

“...Çanakkale içinde mermiden direk, Arkadaşlar şehit olur dayanmaz yürek
Çanakkale içinde on gün oturdum, On birinci günü de harbe tutuştum,
Çanakkale içinde aynalı çarşı, Ana ben gidiyom düşmana karşı
Çanakkale içinde oldum onbaşı, Sineme vurdular süngünün başı,
Çanakkale içinde sıra sıra söğütler, Oturmuş binbaşı asker öğütler

Of gençliğim eyvah” (Turhan vd. 2003: 116)

Doğal gelişmiş bu türkülerle birlikte, propaganda amacı düşünülerek yazılmış Çanakkale Savaşı konulu eserler vardı. Bunların içinde Çanakkale Marşı ilk akla gelendir. Çanakkale Muharebeleri harp malzemeleri koleksiyoneri Seyit Ahmet Silay’ın koleksiyonunda bulunan ve o dönemki vilayet tarafından bastırılan eserin kapağında, Enver Paşa, Cevat Paşa ve Liman Von Sanders yer alır. Marşın, besteci ve bando şefi İbrahim Mehmed Ali (1874-1936) tarafından yazıldığı düşünülmektedir (Küçüköncü 2013: 40-41).

<i>Turanlı Türk evlatları!</i>	<i>Göğsü imanlı Çanakkale ordusu,</i>	...
<i>İslâm’ın nigâhbanları!</i>	<i>Hak sizden razı olsun.</i>	<i>Ey ordunun kumandanı</i>
<i>Arşa yükseldi şanları</i>	<i>Ey, o şerefli askerlerin ulusu,</i>	<i>Fahr-i ümem Enver Paşa.</i>
<i>Cihana sardı büyük</i>	<i>Bahtın şerefli olsun.</i>	<i>Türklüğün yükseldi şanı,</i>
<i>unvanları.</i>	<i>Tarihi zafer namınla süslensin</i>	<i>Ordumuzla binler yaşa...</i>
	<i>Millet ilelebet seninle şereflensin.</i>	

Yukarda sözlerinin bir kısmı sunulan marş, Küçüköncü’ye (2013: 40) göre, Enver Paşa tarafından yazdırılmıştır. Marşın sözlerinde gerek milli duygulara, gerekse yoğun şekilde dini duygulara hitap edildiği görülmektedir. Bu açıdan Anzaklar tarafında yazılan “Song of Dardanelles” adlı parçanın içeriği ile benzetilmektedir.

2015 yılında Çanakkale Savaşları anma etkinlikleri kapsamında Avustralya’da basılan bir kitapçıkta, Türklerin “Annem Beni Yetiştirdi” (Alay Marşı) eşliğinde saldırdıkları söylenir. Burada, Komutan Hasan’ın 03:40’ta boru ve davulculara saldırı emrini işaret eden sesi çalmalarını emrettiği; bölük bandosuna Alay Marşı’nı çaldırıldığı belirtilir. Bunun üzerine yerlerini alacak olan birlik gelene kadar, savaşma gücünü bulurlar ve “Allah Allah!” nidalarıyla saldırırlar (Gallipoli 2015: 8).

Süleyman Nazif'in "Çimentepe'de" adlı eserindeki şu satırlar da benzer bir bilgiyi nakleder: "Bu toprağı Türk'ün kanı yoğurdu. Annem beni bugün için doğurdu!" şarkısına bir ağızdan başlayarak siperlerden dışarı fırladılar (Çakır 2015: 378).

Şamlı Selim tarafından 1915 yılında yayımlanan ve üzerinde Risale-i Musikiyye yazan eserde, bu marşın Kevser Hanım tarafından bestelendiğı belirtilir. Çakır (2003: 17) "Çanakkale Türküsünün Öyküsü" adlı makalesinde, bilindik Çanakkale türküsü ile bu türkünün sözleri arasındaki benzerliğe vurgu yapar. İki türkünün nakarat ve kimi mısraları aynı olmakla birlikte, diğerk kıtalarda farklılıklar mevcuttur. Bilinen Çanakkale Türküsüne göre, bu eserde kahramanlık öğeleri daha fazladır. "Ali Kemal Bey'in namı yürüdü" ya da "Teyyare ile uçarız, Dağları aşarız" mısraları bunlara örnektir. Karşı tarafa bir sesleniş de bu eserde yer alır: "Atar İngiliz atar pişman olursun, Kan alıcı fırkaya kurban olursun"

Ninniler bebekleri uyutmak için söylenen melodili sözlerdir diye bilinse de, aslında pek çoğunda kadının çektiğı acılar, beklentiler yer alır. Yakın zamanda Doç. Dr. Ömer Çakır tarafından bir kütüphanede sesli arşivine rastlanan bir ninnide Çanakkale Savaşı şöyle yer alır:

"Çanakkale'de kanlı cihat olur mu ?

Anneciğim söyle babamıza ne oldu

Yoksa Çanakkale'de şehit mi oldu ?

Ninni söyle yetim yavrum uyusun

Uyusun da ninnilerle büyüsün

Baba nasıl yetim bıraktın bizi" (Url1)

Yıllar sonra da Çanakkale Savaşı konulu şarkılar yazılmıştır. Bunlardan birisi, Çanakkale'de şehit olan Boyabatlı Ömeroğlu Mustafa'nın üzerinden çıkan iki dize üzerine Ozan Arif (d.1949 Giresun) tarafından yazılmış şiire, Esat Kabaklı'nın bestesiyle ortaya çıkan "Çanakkale Bugün Toz ile Duman" adlı eserdir.

*Çanakkale bugün toz ile duman.
Düşmanda imkân var, Mehmet'te iman!
Dünya görsün el mi, bey midir yaman!
Burada son söz Türk'ün sözü olacak!
Nefer şehit, ordu gazi olacak!*

*Çanakkale şahit, düşmandan azdık,
Diş ile tirnakla, siperler kazdık,
Her siperde ayrı destanlar yazdık
Halimiz şerefli mazi olacak,
Nefer şehit, ordu gazi olacak!...*

"Çanakkale Bugün Toz ile Duman" adlı parçada, savaş günlerindeki heyecan ve kahramanlık hislerinin aynı şekilde devam ettiği görülür.

Yemen Türkülerinin Türkülere Yansıması

Yemen, yerel kabilelerin ayaklanmaları ve sömürgeci ülkelerin işgal girişimleri nedenleriyle Osmanlı Devleti için sorunlu topraklardan olmuştur. Anadolu'dan çok sayıda asker buraya sevk edilmiş, pek çoğu mezarları bile belli olmadan Yemen topraklarında can vermiş, türkülerde de değinildiği gibi giden geri gelmemiştir. Türk tarihini ve kültürünü bir ayna gibi yansıtan türkülere, Yemen'e giden askerler ve onların ardında kalanların acıları yansımıştır.

Geçmiş savaşılarla dolu olan Türk milletinin acıları, umutları, sevinçleri türkülerle dile gelir. Bu nedenle türküler, buram buram duygu kokar. Ancak bu durum, Yemen türkülerinde daha da dokunaklıdır. *"Bura Türk kabri gibi, gel bir bak"* diye inleyen Yemen türkülerini, türkü külliyyatımızda özel bir yere sahiptir. Askerlik bedelini veremediği için Yemen'e gidenler, Yemen'e gidenlere ağlayan kızlar, bu sıcak topraklarda can veren Mehmetler, Anadolu'nun farklı bölgelerinde yakılmış türkülere konu olmuştur. Türkülerde toprağı "kanlı" olarak belirtilen Yemen'i konu alan bu eserler, askerlerin Yemen'deki yaşamı hakkında da bilgiler sunarlar.

27 farklı Yemen türküsünün sözlerini incelediğimizde, bu türkülerin Muş, Elazığ, Urfa, Niğde, Diyarbakır, Yozgat, Kırşehir, İzmir, Giresun, Erzurum, Çukurova ve Batı Trakya'dan derlendiği görülür. Yemen Türküsü olan Havada Bulut Yok, yakın sözlerle 10 farklı şekilde derlenmiştir. Batı Trakya türküsü olan "Yemen Yemen Şanlı Yemen"de 5 farklı şekilde saptanmıştır. Bu iki türkünün derlendikleri yer açısından en önemli farklılıkları "Havada Bulut Yok" adlı eserin, Anadolu'nun çok farklı coğrafyalarına yayılmış olmasıdır. Yemen türkülerinin bu kadar farklı yerlerden derleniyor olması, Yemen'e giden askerlerin acısının Anadolu'nun dört bir yanında hissedildiğini göstermektedir.

Mızıkı çalındı düğün mü sandın

Al Yeşil Bayrağı gelin mi sandın

Yemen'e gidene gelir mi sandın? (Erzurum)

En tanınan Yemen türküsü, genel olarak "Burası Muş'tur, yolu yokuştur" mısraları ile bilinmiştir. Ancak TRT, repertuarına bu kısmı "Burası Huş'tur" olarak almıştır. TRT bu konuda "Huş: Yemen'in başkenti Sana ile Taiz kentleri arasında bulunan bir Türk kalesi" açıklaması yapmış; daha sonra bunu Muş olarak değiştirmiştir. Yemen'de Huş adlı bir yer olduğu görüşlerine ilaveten, Aymaz, burasının Yemen'deki Simuş olduğunu ve türküde yer alan Huş'un bu kelimenin değişmiş hali olabileceğini savunur (Aymaz'dan akt. Özcan 2004, s.7). Bunlarla birlikte müzikolog Prof. Songül Karahasanoğlu bu görüşlere şiddetle karşı çıkar

ve türküde yer alan bu kelimenin Muş olduğunu ifade eder. Karahasanoğlu, türkünün sözlerine bakıldığında, askerlerin ardında, Anadolu'da kalan kişilerce yakılmış olduğunu, bu durumda söz konusu yerin Yemen'de olamayacağını ifade eder. Yücel Paşmakçı da türkünün Anadolu'dan Düriye Keskin'den derlendiğini, Osmanlı ordusunun Yemen'e yaptığı seferde Muş'ta toplandığını, dolayısıyla doğru olanın "Muş" olacağını ifade eder (<http://www.Musikidergisi.com>).

Yemen türkülerinde yer alan kelimeler, savaşın korkunç yüzünü gözler önüne sermektedir. Anadolu türküleri üzerine yıllardır araştırma yapan akademisyenler olarka türkülerde en fazla tekrar edilen ve üzerlerine yan anlamlar yüklenen kelimelerin başında renklerin geldiğini söyleyebiliriz. Renkler, üzerlerine yüklenen ekinsel anlamlarla çok derin göndermelere araç olmaktadır. Bunlarla birlikte gerek Çanakkale gerekse Yemen türkülerinde renk kullanımı son derece azdır. En fazla kullanılan kara kelimesi, 2 kez kara bağlamak, 2 kez kara haber tamlamaları içinde yer almıştır.

Kara, Anadolu'da kötü kader, kötü şans gibi anlamlarının yanı sıra, kara kaş ve kara göz tamlamalarında da yer alır. Siyah renk, Türk destan ve halk edebiyatında sıkça kullanılmaktadır (Ögel,1984:444). Yemen türkülerinde de yaşanan kötü olayların bir yansıması olarak geride kalanlar "kara bağlamış", "kara haber" almışlardır. Karanın diğer kullanımları ise gözü ve kakülü nitelemek içindir. Anadolu türkü dağarında kırmızı, pek çok kez kızların kıyafetinden söz ederken; ayrıca sevgilinin yanağı, dudağı betimlenirken kullanılmaktadır (Vural Göher 2010: 178). Yemen türkülerinde "allı gömlek", "al fes" ve "kırmızı gül" tamlamaları saptanmıştır. Bunun dışında diğer renk adları ise "mavi don", "al-yeşil bayrak" ve "yeşil çadır" tamlamaları içinde yer alır.

Çiçeklerde türkülerde sık sık kullanılır. Sevilenin yanağı güldür, kokusu sümbül. Ancak savaş ve askerlik temalı türkülerde çiçekler de yoğun acının boğuculuğu içinde solup gitmiştir. Yemen türkülerinde sadece bir çiçek 12 kez kullanılmıştır. "Gül" birbirine benzer varyantlarda tekrar edilmiştir.

Gül, Divan ve Halk edebiyatında çok yaygın bir kullanıma sahiptir. Eserlerde gülün gerçekçi ya da simgesel bakış açılarıyla değerlendirildiği anlaşılan binlerce örnekle karşılaşmak mümkündür (Vural 2016, 4). Yemen türkülerinde gül, kullanılan tek çiçek adıdır. Bu kullanımlardan birisi "kırmızı gül" tamlaması içinde iken, diğer kullanımlar Yemen Türküsünün (Havada Bulut Yok) varyantları içinde yer alan "Gülü çimendir" ifadesinde görülür. Kalelioğlu, bu kullanımı, Muş-Yemen Türküsü Gerçeği adlı kitabında, Ahmet Zeki Özdemir'e dayandırdığı bilgileri şöyle anlatır: "Muş'a giden Yüzbaşı Selahattin Ethem,

oradaki kadınların eşlerini, oğullarını Yemen'den gelmesini beklediklerini görür. “Yemen nerededir bilir misiniz?” diye sorar. Onlar da “Bilmeyiz ama mektuplarında çiçek yerine çimen gönderiyorlar, orası çiçeğin bile olmadığı bir yer” diye cevap vermişlerdir (Kalelioğlu 2006). Rivayet odur ki, Yüzbaşı, bu sözlerin üzerine bilinen Yemen Türküsünü yazmıştır. Sıkça motifsel içerikli olarak, özel anlamlara sahip şekilde türkülerde yer alan “gül”, Yemen türkülerinin tamamında gerçek anlamında kullanılmıştır.

Türkülerde kullanılan hayvan isimlerinde de yaşanan acılar hissedilir. . En fazla kullanılan karınca (3 türküde), ölümlle ilişkilendirilmiştir: “Memedimin gözünü garınçalar mı oydu?” dizesi buna bir örnektir. Akbaba da benzer bir anlatımda yer almış; baykuş ise uğursuzluk sembolü olarak ifade edilmiştir. Türk halk edebiyatında sıklıkla gördüğümüz koyun-kuzu ikilisinin anne-çocuk ilişkisini anlatırken kullanılmasına, Yemen türkülerinde de bir kez rastlıyoruz. Askerlerin içinde buldukları kötü durumu anlatırken bit ve pireden söz etmeleri de birer kez türkülerde yer alıyor. At, “kır at” tamlaması içinde, “kaz” kafiye amaçlı olarak, “koç” yiğitlere benzetme amacıyla kullanılmıştır.

Sonuç

Toplumsal olayların birer aynası olan türküleri I Dünya Savaşı sırasında yaşananları da günümüze taşımaktadır. Gerek Çanakkale gerekse Yemen cephesi türküleri, savaşa gidenlerin veya geride kalanların ağzından acıları, özlemleri dile getirmektedir. Bununla birlikte iki grup yani Çanakkale ve Yemen türküleri arasında belirgin bir farklılık vardır. Bu da Çanakkale cephesinde hüznün ve kahramanlık temalarının birlikte varlığı; buna karşın Yemen cephesindeki hüznü atmosferdir. Bu durumda Çanakkale Savaşının zafer ile sonuçlanması, Yemen'in kaybedilmesi etken olsa da uğruna savaşılan toprağın konumu da büyük bir neden olmalıdır. Yemen'e asker gönderiminin uzun yıllar devam etmesi de gidenin dönmeyeceği fikrinin derinleşmesin de etkili olmuş

Her iki cephede de askerlerin ağzından şehit ve gazilerin anlatıldığı; geride kalanların ise yaşadığı büyük acı ve özlem dile gelir. Yemen türkülerinde Arap ve İngilizler olumsuz dizeler içinde kullanılmıştır. Araplar, “Hain Arap” ve “Güvenme Arap'a” tanımlamaları içinde yer almış; “Hain Arap arkamızdan vuruyor” denilerek, yaşananlar anlatılmıştır. Bu türkülerde çiçek yoktur, renkler solgundur. En fazla tekrar eden kara kelimesi, yas tutmak anlamında motifsel bir özellik ile karşımıza çıkar. Hayvanlar bile göz oyan karınca, leş yiyen akbabadır. Türküleri ve tarihi okuyarak geçmişte yaşananları gören gençler yetiştirmeyi ve gelecekte onların böyle türküler yazmak zorunda kalmamalarını diliyorum.

Kaynakça

Arslan, Mehmet. "Birinci Dünya Harbinde Çanakkale Cephesinde Asker Alım İşlemleri ve Askerlerin Cepheye İntikalleri", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, S.18, s.219-248.

Çakır, Ömer. "Çanakkale Türküsünün Öyküsü", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, Yıl1, S.1, Mart 2003, s.13-35.

Çakır, Ömer. "Türk Harp Edebiyatında Çanakkale Hikayeleri", *100. Yılında Çanakkale Zaferi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 28-29 Nisan 2015, Ed. Z.Türkmen, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul 2015, s.367-393.

Gallipoli 2015 bkz. Resounding Gallipoli

Güven, Merdan. *Türküler Dile Geldi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2009.

Kalelioğlu Oğuz, Muş-Yemen Türküsü Gerçeği, Yayınlanma Tarihi: 26.12.2006 ANKA

Kösemihal, Mahmud Ragıp. Türk Halk Müziklerinin Kökeni Meselesi, Musiki Mecmuası, N.407, Aralık 1984, s.24-25.

Küçüköncü, Yılmaz. "Bir Çanakkale Marşı", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, Yıl.11, S.15, Güz 2013, s.35-51.

Ortaylı, İlber. "Çanakkale Muharebelerine Ulaşan Süreçte Osmanlı Devleri", *100. Yılında Çanakkale Zaferi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 28-29 Nisan 2015, Ed. Z.Türkmen, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul 2015, s.17-21.

Özcan Hüseyin, "Türkülerin Gerçekleri ve Yemen Türkülerinin Arka Planı", *Yağmur Kültür Sanat Edebiyat Dergisi*, S.23, 2004, s.1-10.

Resounding Gallipoli - Music from the Campaign, The State Library of New South Wales. 2015

Şahin, Mustafa. “Çanakkale Cephesinde Türk Ordusunun Personel (İnsan Kaynakları) Yönetimi Faaliyetleri, *100. Yılında Çanakkale Zaferi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 28-29 Nisan 2015, Ed. Z.Türkmen, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul 2015, s.85-122.

Turhan, Salih., A.Akbıyık, S.S.Kükrçüoğlu, *Notalarıyla Türkülerimiz ve Hikayeleri*, Alfa Yay., İstanbul 2003.

Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi, TRT Yay., Eskişehir 2009

Uğurlu, Nurer. *Folklor ve Etnografya - Halk Türkülerimiz*, Örgün Yay İstanbul 2009.

Vural, Timur. *Türklerde Askeri Müzik Geleneği – Tuğ, Nevbet, Mehter*, Çizgi Kitabevi, Konya 2013.

Vural Feyzan ve Timur Vural, “Türk ve Anzakların Penceresinden Çanakkale Savaşı Konulu Türküler ve Şarkılar”, *Uluslararası I. Dünya Savaşı Sempozyumu*, 6-9 Aralık 2017.

Url1: <http://www.canakkaleili.com>